

Отже, в активній мові форми минулого часу, утворені на основі перфекта, виступають основним засобом вираження минулої дії. Вони були представлені різними структурними різновидами – аналітичними і синтетичними з різними підвидами, більшість з яких продовжує вживатися в сучасній українській мові, зокрема в діалектному мовленні. У мові українських писемних пам'яток XVI ст. відповідні форми, що вже не виражали перфектного значення, засвідчують складний процес трансформації часової системи дієслова в слов'янських мовах.

Онуфрієнко Галина Сергіївна,

доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки Економіко-гуманітарного інституту Національного університету «Запорізька політехніка», доктор філософії у філологічних науках, доцент

СУЧАСНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ДИСКУРС: РИТОРИЧНІ ПОСТУЛАТИ, ОСОБЛИВОСТІ, АКТУАЛІТЕТИ

Як когнітивно-комунікативний феномен, що набуває все більшої актуальності, сучасний юридичний дискурс дедалі частіше постає об'єктом наукових досліджень різних жанрів. З об'єктивних причин він є дійсно складним комплексним поняттям, що зумовлене передусім різними ракурсами наукового аналізу, концептами сучасних теорій та методологій у їх взаємодії, когнітивними парадигмами, національною специфікою дискурсу, світовими стандартами комунікації, потребами професій, юридичної галузі та соціуму в цілому, безпосередньо завданнями і цілями здійснюваного аналізу, його інструментарієм. У контексті цього феномену активно досліджуються в науковій періодиці термінологічна та риторична компетентності здобувачів бакалаврського й магістерського рівнів вищої юридичної освіти і правниками (Костицький М., Красницька А., Молдован В., Чулінда Л. та ін.), і філологами (Конончук Т., Онуфрієнко Г., Пашук Р., Прадід Ю. та ін.).

Розуміння мовної комунікації як пришвидшеного обміну інформацією, тобто новими знаннями, достовірними даними, об'єктивними результатами, логічними висновками, підтвердженими експериментами, доведеними гіпотезами, а риторики як лінгвокультурологічної науки про ефективне / конструктивне і переконливе / доказове спілкування [3] дозволяє обґрунтувати сутність й ієрархію взаємопов'язаних атрибутів риторичної платформи сучасної юридичної комунікації. Оскільки інформація – обов'язковий носій і невід'ємний атрибут професійної комунікації, медіа та соціальних мереж, то найпершим з актуалітетів риторичного виміру повідомлюваного є і має бути інформаційна «гігієна» (достовірність, якість, повнота, актуальність, відповідність цілям і завданням

конситуації), яка корелює з поняттєвістю, що вербалізована термінами як мовними знаками спеціальних понять та їх дефініціями. Втім, нині спостерігається не тільки чимало випадків псевдоінформування (наприклад, замість конкретних і достовірних аргументів використання словосполучень на кшталт «на мою думку», «я вважаю, що...»), «переконаний у тому, що...»; приписування загальновідомому чи такому, що фактично відоме у вузьких колах і раніше, ознак нового тренду, нових висновків і результатів; привласнення чужих ідей, результатів здобутків замість об'єктивних даних про їх автора), але навіть і дезінформування як способів психологічно-маніпулятивного впливу задля введення слухачів / співрозмовників в оману (наприклад, поширення неправдивого як нібито правдивого, зокрема, у вигляді вигаданих результатів, опитувань, оцінювань, відгуків, висновків; свідомо безвідповідальне спотворення цитат; сфальшовані статистичні дані; упереджений виклад фактів; викривлення сутності принципово важливих та/або базових термінів і їх дефініцій; наведення не повністю достовірного; академічна недоброчесність; приховування професійних досягнень інших; підміна понять; звуження чи розширення теми комунікації для провокування або маніпулятивного переформатовування результатів її вивчення тощо). Унаслідок відсутності чи недостатності інформаційної «гігієни» в комунікації як окремих індивідів, так і мікросоціуму обов'язково виникатиме, з одного боку, потреба ідентифікувати факти, а з іншого – постане необхідність протидії тому, що заважає або, спотворюючи інформацію, навіть руйнує професійне спілкування – інструмент активного функціонування продуктивного колективу. Дезінформування, дедалі все більше і частіше непокоячи суспільство, маніфестується й такими негативними явищами, як тролінг та мобінг (кібермобінг, сендвіч-мобінг, босинг, десигналізаційний, відбірковий), що вимагає залучення для їх нейтралізації достатнього превентивного ресурсу, закріпленого й на законодавчому рівні.

Інформаційна «гігієна» професійного спілкування є підґрунтям наступного актуалітету риторичного виміру вербальної комунікації – доказовості істинності / правдивості повідомлюваного, що дозволяє досягти другої мети в процесі обміну інформацією комунікаторами: переконати достатньою кількістю й достовірністю наведених аргументів, цитатій, статистичних і соціологічних даних тощо. Доказовість повідомлюваного, як й інформаційна «гігієна», передбачає активне й коректне відповідно до дефініцій використання мовних знаків спеціальних понять, як-от: однослівних термінів, складених термінів, термінів-словосполучень, абревіатур. Плутанина в термінах, переважно таких, що є паронімами (наприклад, юр. компетенція і наук. компетентність), або нічим не вмотивована підміна чи отождолення понять (використання як взаємозамінних різних понять, зокрема, юридичні складені терміни і юридичні терміни-словосполучення) є проявом небезпечного дезінформування в професійній комунікації.

Обмін інформацією неможливий не тільки без термінів, що є «вербальними ущільнювачами» повідомлюваного, окреслюючи тематичний коридор і параметри поняттєвості, але й без фахово маркованих лексико-граматичних конструкцій та усталених зворотів (наприклад, у юридичній комунікації: на розгляд суду, завдати шкоди, запобігати злочину, ігнорувати судове рішення, по суті справи, у межах юрисдикції, у позасудовому порядку). Розуміння лексико-граматичних конструкцій (здебільшого віддієслівних, іменникових, прикметникових, порівняльних) як інтегральної єдності лексичних та граматичних одиниць, які, сукупно не позначаючи спеціальне поняття, допускають зміну одного з компонентів / слів, що і призводить до зміни іншого / інших у повідомленні. Терміни-словосполучення – це цілісний, хоча й гетерогенної архітекτονіки, термінологічний знак поняття, що має чітко визначену й прийняту в академічній науці дефініцію. Проте і терміни, і лексико-граматичні конструкції – це обов'язкові складники інформації, а тому їх знання і вправне використання юристами засвідчує мовнокомунікативну компетентність галузевого спеціаліста. Усвідомлення цього покладає на лінгвістичні кафедри у ЗВО невідкладні завдання щодо розроблення інноваційних лінгводидактичних матеріалів, у яких зібрано не тільки терміни юридичної спеціальності, але й найуживаніші / височастотні лексико-граматичні конструкції мови їх фаху як готові фрагменти для забезпечення наукової [2, с. 153-154, 193-204, 255-256, 294-301] і професійної [1] комунікації.

За сучасних умов небезпечного «свята вербальної свободи» особливе навантаження серед актуалітетів риторичного складника юридичної комунікації в усіх без винятку курсах припадає на її етико-естетичний ресурс, забезпечуваний професійною / корпоративною етикою інформування на трьох його рівнях: зміст (достовірність фактажу; відповідальність за інформацію; фахова добросовісність комунікаторів; абсолютна точність у використанні термінів та їх дефініцій; коректність у наведенні прикладів; переконливість і самостійність висновків; достатній (якщо не повний) ступінь аргументованості / обґрунтованості); архітектоніка (логічність взаємозв'язку та обсягів кожної з обов'язкових структурних його частин; повна узгодженість між темою / проблемою, метою її вивчення та висновками / результатами, темпоральна регламентованість); мисленнева вишуканість й мовленнева довершеність (вербальна маніфестація культури мислення, культури обміну знаннями та поглядами, культура безумовно точного висловлювання в монологах, діалогах, полілогах, дискусіях, дебатах, «круглих столах», презентаціях; мовленнева «самодисципліна», повна відповідальність комунікаторів за все сказане).

Таким чином, риторичний вимір сучасної юридичної комунікації в її різноманітних колективних формах зумовлений розумінням сутності інформації та завдань інформування,

дотриманням законів організації мисленнєво-мовленнєвої діяльності комунікаторів, принципів кооперації у фаховій сфері, вимог доброчесності і теперішніх потреб цивілізованого спілкування та сфокусований на тріаді взаємопов'язаних актуалітетів, а саме: інформаційній «гігієні», переконливості / доказовості тверджень, етико-естетичному ресурсі повідомлюваного.

Список використаних джерел

1. Онуфрієнко Г. С. Навчальний російсько-українсько-англійський словник термінологіки кримінального та кримінально-процесуального права з мовнокомунікативними завданнями / За заг. ред. Г. С. Онуфрієнко. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2019. 146 с.

2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. – 3-тє вид. доп. К.: ЦУЛ, 2016. 426 с.

3. Онуфрієнко, Г. С. Риторика: навч. посібник. 2-тє вид. доп. К.: ЦУЛ, 2016. 624 с.

Паршак Катерина Дмитрівна,

доцент кафедри української мови
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, кандидат
філологічних наук, доцент

З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРАМОТ XIV–XV СТОЛІТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Історія української мови привертала та привертає увагу дослідників, а одним із важливих використовуваних ними джерел є на сьогодні пам'ятки писемності: церковні (релігійно-історичні та релігійно-моральні), законодавчі, як «Руська правда», ділові документи, зокрема грамоти XIV–XV століть – офіційні письмові акти правового значення, що свідчать або встановлюють що-небудь.

Полісемантична лексема грамота є одним із ранніх запозичень з грецької мови, формою множини слова *gramma* – «письмовий знак, буква». У XIV–XV століттях вона набуває широкого вжитку зі значенням «письмовий документ» для означення юридичних фактів. Назва грамота об'єднала ділові документи, які створювалися на всій території України, у тому числі й Середній Наддніпрянщині, під час оформлення різноманітних юридичних дій як між окремими особами, так і групами людей. Лексема могла вживатися у складі атрибутивних словосполучень із залежними відіменниковими компонентами, які конкретизували її семантику, означаючи різновид письмового акту. Дослідник українських грамот XIV–XV століть В. Розов зазначав: «Скрізь і завжди люди купували, продавали, орендували, наймали, дарували, заповідали, ділили спадщину. Скрізь і завжди вони брали позики, віддавали майно в заставу, укладали всілякі економічні угоди, сварилися, сперечалися, вступали в позови, подавали скарги. Так